

ЛИСЕНКОВІ ТВОРИ У ВИКОНАННІ ОЛЕКСАНДРА КОЗАРЕНКА ЗВУЧАТЬ У МЮНХЕНІ

Національно-стильова визначеність того чи іншого етносу увиразнюється з ретроспективної точки зору завдяки можливості узагальнення видатних, а часом і сенсаційних подій, що розкидані в історичному часі і просторі. Перспектива розвитку його неповторної самобутності здійснюються завдяки творчій ініціативі геніальних представників нації, конкретних індивідуумів, сила національного таланту яких великою мірою визначає масштаби вкорінення національної культури у світову. Мистецьке покликання всесвітньовідомого майстра сучасної української музики Олександра Козаренка – це розповсюдження у світі знання і звучання української музичної мови. У своїй необмеженій творчими ініціативами практичній діяльності композитора, п'яніста, дослідника, педагога, лектора Олександр Коза-

---

⁴ Записано автором зі слів Станіслава Людкевича.

ренко вивершує, презентує, співставляє звуковий ідеал української музики з іншими реаліями сітового музичного життя. Виконавську особистість О. Козаренка яскраво вирізняє позиція інтерпретатора особистісної комунікації зі слухачем. У процесі спілкування засобами музичного мовлення у нього завжди переважає емоційне начало над інтелектуальним, інтуїтивне над раціональним, експресивне над класично-врівноваженим.

Досліджуючи феномен української музичної мови і, зокрема, музичну мову Миколи Лисенка як визначальний етап національних семіотичних процесів, О. Козаренко графічно визначив ознаки національного виконавського стилю: *по-горизонталі* – як мовленнєвої етнохарактерності виконавства; *по-вертикалі* – як інтонаційної експресії музиканта-інтерпретатора, яка є знаком його етноментальності. На практиці (як у творчості, так і у виконавстві) О. Козаренко кожен раз несподіванно, по-новому переконує і відповідає мовою творчості на запитання про те, як і яким чином особливості звуковидобування, фонізму, тонової драматургії увиразнюють детермінанти українського національного характеру, що «найменше піддається фіксації і визначаються наперед даним національним звуковим ідеалом»¹.

У зв'язку з цим не випадково, що постать Миколи Лисенка зіграла у долі О. Козаренка знакову роль. Творчість великого українського класика, що стала потужним стимулом музикознавчих досліджень і виконавських інтерпретацій О. Козаренка, наклала безпосередній відбиток на синкретичність його художнього мислення. Невипадково дослідники визначають, що рівень посвяченості Козаренка у таїну творчості українського класика, його відданість Лисенковій музиці, не мають аналогів у музичній Україні. Стефанія Павлишин під враженням від концерту фортепіанної музики М. Лисенка у Львові (до 40-річчя О. Козаренка) у своєму інтерв'ю влучно зауважила: «То було щось унікальне. Так Лисенка ніхто не грає. Велика душа, великий талант Козаренка творить чудо. У такому виконанні українська музика має право бути репрезентованою у Європі і світі»².

Побажання професора Стефанії Павлишин натхненно здійснюються Олександром Козаренко у його гастрольних виступах, а в Мюнхені вже стали традицією. З 2009 року він є професором Українського Вільного Університету і періодично приїздить до Мюнхена з лекціями і концертами. Тож мюнхенська публіка щороку має щасливу нагоду глибше заізнатися з феноменом української музичної мови від класики до сучасності. Нагадаємо, що завдяки фортепіанним концертам Олександра Козаренка, у Мюнхені вже прозвучали такі твори українських композиторів як п'ять прелюдій ор. 4, ор. 7 Л. Ревуцького, «Голосіння» С. Людкевича, п'ять прелюдій ор. 44 Б. Лятошинського, Прелюдія а-молл та Гуцульська токката А. Кос-Анатольського, п'ять коломийок М. Колесси, а також власні твори – п'ять писанок та Соната quasi una fantasia.

¹ О. Козаренко. *Феномен української національної музичної мови*. – Львів: НТШ, 2000. – С. 262.

² І. Строй. Простір Таїни :Олександр Козаренко грає музику Лисенка [Електронний ресурс] // *Поступ* (2003/ 23 квітня / Режим доступу: <http://postup.brama.com/usual.php?what=9404>

Важливою і знаковою подією творчої діяльності Олександра Козаренка у цьому році стало відкриття ювілейного року Миколи Лисенка, що відбулося саме у Мюнхені, 25 січня, випередивши навіть найважливішу серію прем'єр Баварської державної опери 2012 року – вагнерівської тетралогії «Перстня нібелунгів» (прем'єра опери «Золото Рейну» відбулася 5 лютого).

Монографічна побудова програми концерту фортеп'яної музики до 170-річчя М. Лисенка у Мюнхені, на протигагу різноавторським програмам, виявила, окрім всього іншого, режисерський талант мистця. Цілісне враження від драматургії концертної програми, а також від характеру прочитання нотного тексту піаністом виявили єдність протилежних граней художньо-образної і стильової палітри композицій М. Лисенка. Процес фортеп'яного звукотворення Лисенкової музичної мови насичений яскравим національним колоритом. О. Козаренко вміє відтворити звукову експресію лисенківського мелодизму як частину власного *Я*, що випромінює у концертному просторі всіма фарбами емоційної райдуги, при чому у найбільш несподіваних і неповторних поєднаннях. Презентація творів за принципом граничних контрастів виявила особливості камерного світобачення українського мистця як музичного мікро-всесвіту: від динаміки, барвистості до щирої романтичної лірики, від блискучої віртуозності, насиченної імпровізаційністю народних інструментів, до таємної сповіді. Враження від цілого гармонійно поєдналося у грі О.Козаренка з ювелірним опрацюванням деталей як у великій формі, так і в мініатюрах, різноманітно представлених у програмі. У концерті були представлені монументальна Соната a-moll op. 16, мало відомі фрагменти авторського послання П'ять п'єс за ляйпцігським автографом 1878–79 років (завершені О. Козаренком), блискучий Перший концертний полонез op. 5, As-Dur, перлина звукового гедонізму – п'єса *Мрія «На солодкім меду»* та популярна Друга рапсодія на українські теми «Думка. Шумка» op. 18. – кульмінація лисенківської віртуозності.

Художня переконливість трактування О. Козаренком Сонати a-moll op. 16, що відкрила концерт, ґрунтувалася на діалозі двох композиторських геніїв. П'яніст/композитор звертав увагу на відтворення інтонаційної рельєфності і гармонійної збалансованості всіх елементів композиції. У своїй інтерпретації О. Козаренко підкреслив цілісність сонатного циклу: інтонаційний і темповий зв'язок між частинами, логічність розвитку основного драматургічного контрасту, в якому взаємодіють образи могутньої сили і всеохоплюючої мудрості.

У виконанні П'яти п'єс за ляйпцігським автографом захоплювала неперевершена майстерність О. Козаренка у відтворенні звукових мікропроцесів, миттєвих змін настроїв, тонких динамічних нюансів. Вишукана прозорість, полімелодична деталізація дозволяли п'яністу увесь час дивувати публіку, що поринула у світ художніх фантазій українського композитора. Притаманна виконавському стилю О. Козаренка імпульсивність висловлювання витончено реалізувалася у цьому унікальному циклі фортеп'яних п'єс з ранньої творчості М. Лисенка.

У першому концертному полонезі op. 5, As-Dur, близькому до модного у Європі напряму салонного музикування, О. Козаренко оригінально поєднав зов-

нішній артистичний жест з блискучою звуковою перспективою метроритмічного розгортання танцю. Водночас чіткі відтворення ритмічних модусів танцю кореспондували з емоційною спонтанністю імпровізаційного музикування й елегантними відхиленнями *tempo rubato*.

Після запалу віртуозності і нестримного темпераменту полонезу, *Мрія «На солодкій меду»* у виконанні О. Козаренка видалася тихою кульмінацією концерту. У передачі пастельної тембрової палітри і динамічного шепотіння у межах від *p* до *pppp*, і відчутті ступені поетичної зануреності у глибини власного Я О. Козаренко не має рівних. Під час виконання таких творів – мрійливих, лірико-споглядальних п'яніст ніби розчиняється у нескінченності всепоглинаючої звукової краси. Здається, що у ці моменти його власна суб'єктивність ненавмисне розчиняється у геносфері української ментальності. Не випадково дослідники в останній звертають увагу на загадковість, ірраціонально-ідеалістичні основи внутрішнього світу, емоційно-чуттєвий характер психічної структури, романтизм, сердечність, меланхолійність тощо.

Дослідники творчості О. Козаренка наголошують, однак, не лише романтичні риси особистості, поведінки, стилю, а й універсалізують їх як спосіб художнього мислення, типовий для українського національного характеру. Здається, характеризуючи самого себе, О. Козаренко визначав специфічність української національної психології через меланхолійність «українця, миролюбного й глибокого характером, палкого і пристрасного від природи, з естетичним почуттям і з розумом споглядальним»³.

Друга рапсодія на українські теми «Думка. Шумка» ор. 18. – один з найбільш ефектних творів М. Лисенка. Твір є репертуарним майже у кожного українського концертуючого виконавця, особливо ж п'яністів галицької фортеп'янної школи. Тому знайти власний ключ до інтерпретації цього твору – завдання не з легких. Для виконавського стилю О. Козаренка цей твір, як і вся творчість Лисенка, є знаковим. Адже він приховує «як у жолуді» типові риси української ментальності, які у своїх контрастних проявах властиві багатогранній природі обдарування самого О. Козаренка: мудрість і легковажність, щирість і зовнішній артистизм, простодушність і іронічність, безмежність барв і чіткість звукових ліній, імпровізаційна безпосередність і сильна творча воля, як і безліч інших образів, що виявляються у мистецтві цього п'яніста своєрідно і яскраво, не перетворюючись на артистичні штампи.

На біс у виконанні О. Козаренка прозвучало Перше інтермеццо Брамса Es-dur. Інтонування п'яністом світлої і спокійної теми інтермеццо у характері колискової пісні, ніби завуальованої усередині октав тонічного органного пункту, несподіванно відкрило новий звуковий простір. Складалося враження, що п'яніст грає тепер зовсім на іншому інструменті. Проте у новій, дещо дистанційній, інтелектуально-філософській звуковій подачі нового музичного тексту вразив його

³ О. В. Козаренко. *М. В. Лисенко як основоположник української національної музичної мови*: Дис.... канд. мист. Київ 1993, с. 16.

суб'єктивний погляд на певну єдність протилежностей німецького й українського романтиків. У виконанні Брамса виявилися інші грані лірико-рефлексивної манери п'яніста. В іншій природі звукотворення О. Козаренко передав вишуканість і простоту всепроникливої співучості лірики, пісенно-вокальну сутність фразування, довірливість висловлювання, притаманні романтичній мініатюрі.

Отож Олександр Козаренко конгеніально відтворив у музиці великого українського майстра широкий спектр емоційних станів *від* самодостатнього співочого колориту, притаманному феномену української музичної пісенності, *від* високої культури художнього смаку *до* вміння захопити увагу слухача процесом музичного спілкування. Всі ці риси виявили органічну спорідненість мислення двох українських майстрів, квінтесенцію феномену українського музичного мовлення, що маніфестує поряд з високим професіоналізмом, самобутню ауру української культури.

Багатий відтінками звуковий колорит, об'ємність і прозорість звукової перспективи, пронизливо-самобутню українську інтонацію народної пісні, поетичність і гнучкість психологічного занурення у емоційний стан кожного твору, а також, пластичність п'яністичної техніки дозволили О. Козаренку за короткий час відтворити різноманітну і яскраву галерею лисенківських національно своєрідних музичних образів.

Глибока духовна культура мистця допомагає О. Козаренкові здійснювати у своїй виконавській і композиторській творчості зв'язок часів, виконуючи культурну місію великого українського музиканта сучасності. Роздуми про творчість О. Козаренка наштовхують на ідею, що широко досліджується на міждисциплінарному рівні: ідею взаємодій різної енергетичної природи – синергетики (від гр. *συν* – «спільно» і *ἔργον* – що «діє»). Як стверджує Г. Гакен, автор сучасного трактування терміну, у таких системах відбувається резонансна взаємодія елементів формування нової енергетичної структури на рівні інформаційно-комунікативних зв'язків⁴. У виконанні О. Козаренком творів М. Лисенка народжується феномен співтворчості, який відзвучує резонансом у поєднанні двох енергій мистців і творить гармонію українського національного мистецтва.

Ця гармонія дарує щастя спілкування з великим творцем, з його мистецтвом у різних амплуа, створює незабутнє враження для всіх, хто був залучений в орбіту його унікального таланту і професіоналізму, залучає до спільного пошуку національного музично-мовленнєвого ідеалу краси і гармонії.

⁴ Г. Гакен. *Синергетика* / перекл. з англ. – Москва: Мир, 1980.